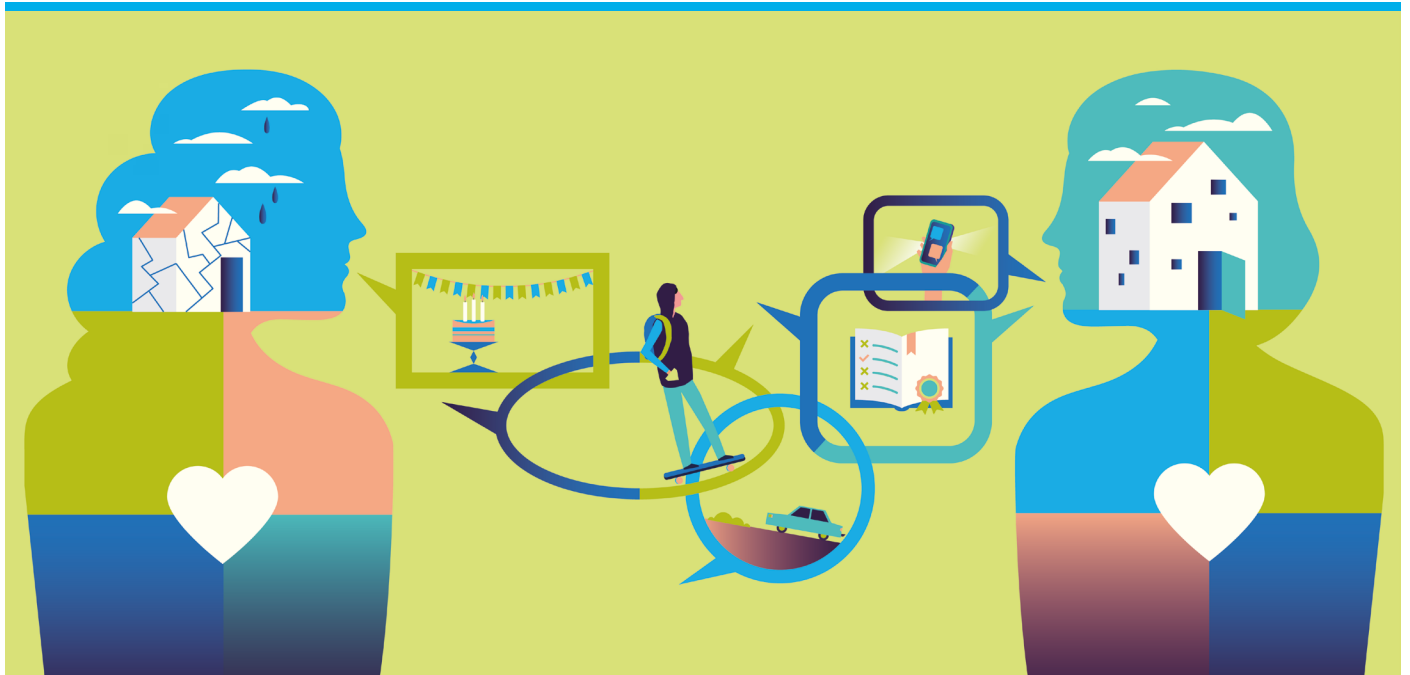

JOUW GEZIN, MIJN ZORG?

Mini-magazine editie 4

Dit is het slotakkoord van vier mini-magazines over het onderzoeksproject 'Jouw Gezin, Mijn Zorg?'. In dit onderzoek is de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders onderzocht. Het komt namelijk helaas nog te vaak voor dat jongeren vroegtijdig het gezinshuis verlaten, met alle nadelige gevolgen van dien. Deze samenwerking speelt daar een belangrijke rol in.

Daarom is er zo concreet mogelijk onderzocht wat er nodig is om zo'n samenwerking constructief te laten verlopen, zodat de plaatsing van jongeren minder snel stukloopt. Hierbij zijn zowel gezinshuisouders, ouders als jongeren gehoord.

Uit het onderzoek is de relationele route voortgekomen. Dit is een aanpak voor het plaatsen van jeugdigen in een gezinshuis. De ouders hebben daarin vanaf plaatsing tot vertrek een volwaardige plek. Deze aanpak leidt tot een gezamenlijke verdeling van opvoedtaken van ouders en gezinshuisouders. Daarin worden beide partijen begeleid. Mogelijk is dit ook bruikbaar voor pleegzorg.

Hoe de resultaten van het onderzoek straks terugkomen in de praktijk en het onderwijs, leest u in deze editie.

‘Door ouders vragen over het kind te stellen, zet je ze in de positie die ze hebben’

pagina 4

+ KORT NIEUWS

In verband met het coronavirus is het eerdere geplande symposium afgelast. Eerder hebben we via een webinar geïnteresseerden bijgepraat. [Klik hier](#) om deze terug te kijken.

In het najaar wordt een website gelanceerd met de uitkomsten van het onderzoek. Houd uw inbox in de gaten!

Het begint met een ideaalplaatje, en nu naar de praktijk

Harmke Bergenhenegouwen is vanuit het Nederlands Jeugdinstituut (Nji) betrokken bij het onderzoeksproject 'Jouw gezin, mijn zorg?'. Ze vertelt wat het kennisinstituut met de uitkomsten van het onderzoek gaat doen. 'Nu is er stap voor stap uitgewerkt hoe je ouders meeneemt, ook na de matching en uithuisplaatsing.'

Harmke is sinds dit jaar projectleider jeugdhulp in gezinsvormen bij het Nji en vertelt dat ze vanuit haar eerdere werk al ervaring heeft opgedaan met pleeg- en gezinshuizorg. Zo werkte ze achttien jaar bij Samen Veilig Midden-Nederland als gedragswetenschapper jeugdbescherming.

Bij het Nji leidt ze een aantal projecten op het gebied van jeugdhulp in gezinsvormen, waaronder pleegzorg. Hierbij worden professionals, pleegouders, biologische ouders en jongeren zelf betrokken. Tijdens de afrondende fase van het onderzoek heeft ze meegelezen.

Het Nji is een kennisinstituut. Wat doen jullie met alle onderzoeken die op jullie pad komen?

'Als Nji verzamelen we op vele manieren kennis om deze samen te brengen, te verrijken en te duiden, om vervolgens het resultaat weer te delen. We willen daarbij zoveel mogelijk relevante doelgroepen bereiken. Door de kennis bijeen te brengen, bedenken we: wat weten we nu? Zo kunnen we gerichte keuzes maken voor vervolgonderzoek. Het onderzoek naar gezinshuizen is een belangrijk onderzoek, tegelijk zijn er natuurlijk nog meer onderzoeken die invloed kunnen hebben op bijvoorbeeld richtlijnen in de pleeg- en gezinshuizorg.'

Wat gaan jullie met de resultaten van 'Jouw gezin, mijn zorg?' doen?

Harmke Bergenhenegouwen

'Er komt een update van het handboek 'Methodisch matchen'. Dit boek beschrijft stap voor stap hoe je de match bij de uithuisplaatsing van een kind naar een pleeggezin of gezinshuis zo adequaat mogelijk kan laten verlopen.

De resultaten uit het onderzoek naar gezinshuizen hebben geleid tot een concrete aanvulling van dit handboek. Dankzij de beschreven aanpak in de relationele route is nu stap per stap uitgewerkt hoe je ouders meeneemt in het proces. Niet alleen bij de matching en uithuisplaatsing, maar ook daarna. In het handboek lag hier eerst te weinig focus op.'

Waaruit blijkt de meerwaarde van de beschreven relationele route?

'Hoe je de plaatsing van jeugdigen begeleidt staat wel op papier, maar dit onderzoek vertelt hoe je dat respectvol doet, de tijd voor elkaar neemt en de relatie vooropstelt. Dat komt in de relationele route erg naar boven. Het geeft je een beter handvat.

Het gaat erom dat je samen zorg draagt voor het kind. In de literatuur wordt vaak gesproken over een gedeelde, gezamenlijke wereld. De relationele route is een toevoeging aan de handreikingen hoe je die wereld tot stand brengt.'

Wat betekent het voor ouders als zij een grotere rol krijgen?

'Voor ouders is het belangrijk om een plek in het leven van hun kind te hebben, dit kan helpen om de plaatsing te accepteren. Gedeeld opvoederschap is vaak niet makkelijk, het onderzoek geeft handvatten om dit te gaan begeleiden. Ouders krijgen vaak begeleiding bij uithuisplaatsing, maar uit eerder onderzoek blijkt dat zij zich in de steek gelaten voelen als het kind eenmaal geplaatst is in een pleeggezin of gezinshuis.

Bij gedeeld opvoederschap is dat anders. De opvoeders rondom het kind moeten het samen doen, en daar kunnen we ze veel beter in gaan begeleiden. Ook daar hebben we een rol in, je kunt altijd wel wat. In de relationele route wordt er voor die begeleiding een aanpak voorgesteld.'

Is er binnen het Nji een gedeelde visie op gedeeld opvoederschap, of wordt er verschillend over gedacht?

‘Gedeeld opvoederschap past bij onze ambitie om kinderen zo thuis mogelijk te laten opgroeien. Dit is namelijk in het belang van het kind, en daarom ook een belangrijke pijler van de overheid. Zo thuis mogelijk, dat is ook gewoon thuis. Als het thuis echt moeilijk gaat, dan zoeken we een andere plek. Maar nog steeds zo thuis mogelijk.

Daar hoort ook contact met de eigen ouders bij. Het is belangrijk dat zij hun rol als ouder houden in het leven van hun kind. Als jij je eigen kind niet meer kan opvoeden, betekent dit niet dat je hierin geen rol meer speelt. Een mooi voorbeeld is om mee te gaan naar het consultatiebureau of schoolgesprekken. Daarin kun je nog steeds ouders zijn. In gezinshuis- en pleegzorg is het belangrijk om ouders die ruimte te bieden. Het begint bij een ideaalplaatje en dan kijken we wat er per situatie mogelijk is.’

Verwachten jullie veel van de praktijk, zoals gezinshuisouders?

‘Ik denk dat elke gezinshuisouder de onderliggende visie van de relationele route wel omarmt. Maar niet elke situatie is even makkelijk, er is wel begeleiding in nodig. In de praktijk moet je uitvinden wat werkt. Er spelen veel emoties bij mensen, zij

hebben hun geschiedenis en trauma’s die bovenkomen. Dit maakt het moeilijker om het in de praktijk te realiseren. Maar als gezinshuis is dit wel wat je wilt. Ook is er bewustwording nodig bij gemeenten, die verantwoordelijk zijn voor jeugdzorg. Zij moeten inzien dat begeleiding in de pleeg- en gezinshuiszorg in feite begeleiding van het hele gezinssysteem is. Dus ook van ouders die traumatische ervaringen hebben meegemaakt. Daar heb je tijd en professionele vaardigheden voor nodig.

Tegenwoordig kijken we naar het hele plaatje, en sommige mensen vinden het hartstikke moeilijk om alle verschillende perspectieven bij elkaar te brengen. Maar voor het slagen van een perspectiefbiedende plaatsing is dat wel essentieel. Kortom, het is niet makkelijk om dit allemaal goed te doen. Maar hoe beter je hierin slaagt, hoe beter het is voor de ontwikkeling van de kinderen en de continuïteit van hun plaatsing. Dan gaan de breakdowncijfers naar beneden. Daar geloof ik in.’

Tijdens dit interview werd Harmke aangevuld door haar collega Danielle Oomen, adviseur passende hulp.

+ PRAKTIJK

Hogere verwachtingen van gezinshuisouders

Yvonne Aartsen en Gé Haans, professionals uit de praktijk, vertellen dat de resultaten van het onderzoek naar gezinshuizen ook bruikbaar zijn in pleegzorg. Want daar vindt een soortgelijke samenwerking plaats tussen ouders en pleegouders.

Maar er is ook verschil: ‘Gezinshuisouders doen dit vanuit hun professie, terwijl pleegouders een kind opnemen in hun privésituatie. Daarom mag je van gezinshuisouders meer verwachten.’

Yvonne Aartsen is co-ördinator pleegzorg en beleidsadviseur bij Entrea. Ze is als werkveldexpert betrokken geweest bij het onderzoek. Gé Haans is gepensioneerd pedagoog en onderzoeker. Tijdens dit onderzoek las hij mee als expert.

Eerder deden jullie al onderzoek naar gedeeld opvoederschap. Waarom?

Gé: ‘Ik ben in 2000 onderzoek gaan doen naar de ouders van perspectiefbiedend geplaatste pleegkinderen. Dat zijn kinderen die in principe langdurig geplaatst worden, tot ze volwassen zijn. Ik vond toen al dat hun positie binnen langdurige pleegzorg onderbelicht was.

De reden voor dit onderzoek, was de breakdown binnen de pleegzorg: het onbedoeld vroegtijdig eindigen van plaatsingen. Als je kinderen twee of drie keer verplaatst, is

het vertrouwen in de volwassene weg. Ik ben gaan zoeken naar de redenen van breakdowns. Op nummer 1 stond: gedragsproblemen van het pleegkind. Op 2 en 3 stond vaak de samenwerking van pleegouders en ouders.’

Yvonne: ‘In die tijd was er veel negatieve beeldvorming over de rol van ouders. Dat heeft denk ik erg lang de jeugdzorg beïnvloed, dus ook die samenwerking. Met zijn onderzoek heeft Gé toch een soort kentering veroorzaakt. Hij is gaan luisteren naar het verhaal van de ouders. Daarvoor waren zij

een 'black box': we wisten niet veel over ze.'

Gé: 'In mijn ogen is de onderlinge samenwerking de belangrijkste factor waardoor een plaatsing kan mislukken. Daarom ben ik gaan kijken wat ouders echt nodig hebben om te kunnen verdragen dat zij zelf niet meer voor hun kind mogen zorgen. Het helpt niet als je helemaal aan de kantlijn wordt gezet, maar dat je zoveel mogelijk wordt betrokken bij de opvoeding van het kind. Want het is een verlieservaring: je hebt kinderen op de wereld gezet om ze zelf op te voeden, niet om dat uit handen te geven.'

Yvonne: 'Zelf heb ik binnen Entrea Lindenhout ook onderzoek gedaan naar gedeeld opvoederschap binnen de pleegzorg. Sinds 2014 is deze term in onze visie opgenomen. Ik ben gaan onderzoeken wat er aan bijdroeg dat de samenwerking tussen pleegouders en ouders een succes was en wat juist niet.'

Wat kunnen de uitkomsten van het onderzoek 'Jouw gezin, mijn zorg?' bieden?

Yvonne: 'Het onderzoek, dat is gericht op de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders, kan hierin een verdieping zijn. Veel uitkomsten komen overeen met ons onderzoek. Er zijn ook verschillen, en die hebben vooral te maken met het

Yvonne en Gé

verschil in positie tussen pleegouders en gezinshuisouders. Gezinshuisouders zijn professionele opvoeders, en pleegouders zorgen voor een pleegkind binnen hun eigen gezin. Het mooie is dat dit onderzoek echt taal aan die samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders geeft. Die samenwerking krijgt bodem als we het definiëren als een op relatie gebaseerde houding van de volwassenen rondom het pleegkind. Dat nemen wij ook weer mee naar de pleegzorg.'

Gé: 'Vroeger was de kern van pleegzorg gebaseerd op vervangende zorg: je neemt een kind in huis en voedt het op. De vernieuwing zit erin dat je uitgaat van ouders én kind. Dus meer gedeelde zorg. Je wordt als het ware een ondersteuner van het eigen gezin van het kind en deelt de verantwoordelijkheid.'

Yvonne: 'Wat we ook geleerd hebben, is dat het om meer gaat

dan alleen het betrekken van de ouder. Een ouder betrekken, is eenzijdig. Maar niet als je spreekt over het delen van zorg. Er zijn verschillende volwassenen rondom het kind. Dus dat je daadwerkelijk probeert te overleggen met de moeder: hoe gaan we dit samen doen? Dit onderzoek heeft daar goed op ingezoomd, wat het werkbaar maakt.

De erkenning is voor ouders ontzettend belangrijk. Of het opvoeden je nu kort of lang lukt: jij blijft de ouder. Door te vragen: vertel over je kind, waar moeten we rekening mee houden, wat denk jij dat het nodig heeft om te gaan wennen? Door die vragen te stellen, zet je de ouders ook in de positie die ze hebben.'

Gé: 'En die erkenning leidt bijna altijd tot verbeterde samenwerking. Zo verhouden die zaken zich.'

Yvonne: 'Juist door die ene vraag: vertel. Dat is wat ouders teruggeven: toen voelde ik weer erkenning. In het verleden was dit meer van toeval afhankelijk, terwijl wij nu van onze organisatie vinden dat het standaard is. Je doet je uiterste best om dat voor elkaar te krijgen.'

Gé: 'Ouders voelden zich soms letterlijk aan de kant geschoven. Er was vanuit de zorg weinig aandacht voor hen. Dan loop je het risico dat ouders een negatieve houding aannemen. En dan komt het kind in de knel te zitten. Het is een beetje vergelijkbaar met een vechtscheiding.'

Yvonne: 'De opvatting dat ouders een grotere rol moeten krijgen, is wel gegroeid. Maar voor de invulling daarvan is lange tijd geen vorm geweest. Het onderzoek geeft hele concrete handvatten waardoor het ook werkbaar wordt.'

'Door vragen te stellen, zet je ouders in de positie die ze hebben'

Gé: 'Je hebt ook nog de kant van pleegouders: zij voelen zich ook meer dan alleen opvoeder. Zij verbinden zich ook aan het kind en willen er onvoorwaardelijk voor gaan. Dat zijn zaken die goed op elkaar moeten worden afgestemd. Daarvoor moet je de rollen goed uitzetten. Regel wat de ene ouder is en de ander niet. Ze moeten gelijkwaardig met elkaar samenwerken, dit kan juist door de erkenning van verschillen.'

Hebben zowel pleeg- als gezinshuisouders hierin een even grote verantwoordelijkheid?

Yvonne: 'Voor gezinshuisouders is het, vanuit hun professie, hun bestaan. Zij hebben vaak de zorg voor 3, 4, of 5 kinderen en daar komt vaak intensieve ondersteuning en een behandelteam bij kijken. Pleegouders krijgen daarentegen een kind in hun privésituatie en krijgen daarvoor 'gewoon' een vergoeding. Van gezinshuisouders mogen we daarom meer verwachten.

Maar ook bij pleegouders zie je dat ze zichzelf ontwikkelen en denken: dit heeft het kind gewoon nodig, ik moet zorgen dat er goed contact is met de ouder. Je ziet dat ze die beweging veel uit zichzelf maken en daarin ook willen leren.'

Gé: 'Met als overeenkomst dat er empathisch vermogen nodig is om je te kunnen verplaatsen in de ouder. Dat je de pijn ziet en het pleegkind stimuleert om even een kaartje te sturen of te bellen, en dat dit vanzelfsprekend is.'

‘Deze samenwerking is niet iets dat je zo even kan regelen’

Na de zomer komen de resultaten van dit onderzoek terug in het onderwijs. Op de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) zijn hiervoor lesmodules ontwikkeld. Deze worden vanaf het nieuwe studiejaar aangeboden aan derdejaars studenten Social Work met het uitstroomprofiel jeugdzorg.

Eén van de CHE-docenten die hier straks les in gaat geven, is Herm Slotman. Hij heeft veel ervaring in de jeugdzorg. ‘Welwillendheid om de samenwerking te laten slagen, is een grondhouding.’

Herm is onder meer gezinsvoogd geweest. Door zijn eerdere werkervaring is hij bekend met de praktijk. ‘Ik ben begin jaren ’90 begonnen als groepswerker op een leefgroep’, vertelt hij. ‘Ik zie in de periode van toen tot nu een hele ontwikkeling als het gaat om de samenwerking met ouders.’

Zo zag hij in het begin van zijn werkzame leven dat ouders en plaatsers een stuk meer op afstand werden gehouden van de behandeling op de groep. ‘Een periode daarna schoten we soms juist de andere kant op: toen wilden we ouders full control geven en moest de opgenomen jongere alles met zijn of haar ouders overleggen. Nu zijn we meer uitgekomen op samen doen.’

Er zijn modules gemaakt over de samenwerking tussen ouders en de gezinshuis- of pleegouders. Waarom is het zo belangrijk om de onderzoeksresultaten te vertalen naar het onderwijs?

‘Het belang van samenwerking met ouders is zo ontzettend belangrijk om een plaatsing van een kind in pleeggezin, gezinshuis of leefgroep te laten slagen. Ik ben ervan overtuigd dat alle huidige sociaal werkers in dit denken zijn opgeleid en het hiermee eens zijn. Het onderzoek scherpert de samenwerking

tussen ouders en professionals verder aan.

In het onderwijs willen we de uitkomsten van het onderzoek daarom met beide handen aanpakken. Om zo studenten te leren hoe je vorm geeft aan de samenwerking tussen ouders en gezinshuisouders. En wat mij betreft ook met de plaatsende hulpverleners: hoe werken gezinshuisouders, ouders en de plaatser samen?’

Op welke manier kunnen studenten straks als professionals helpen om die samenwerking te laten slagen?

‘Aan het begin heb je duidelijke afspraken nodig. Maar een samenwerking moet ook de tijd hebben om te groeien. Dat is niet iets wat je aan het begin even kan regelen. Dit zegt het onderzoeksrapport ook: de tijd moet het doen.

Daarbij is een empathische houding van de gezinshuisouder, de voogd en de plaatsende instantie ten opzichte van de ouder erg belangrijk. Als die op relatie gerichte houding er is, is er ook veel mogelijk.

Ik vond het mooi om te lezen dat de tijd een belangrijke factor is om te wennen, maar ook om rustig na te denken en alles te laten bezinken. Samenwerking is echt een proces.

Ik herinner me dat een gezinshuisouder eens zei: “Herm, je moet je realiseren: het is jouw werk, maar ons leven”. Dat vond ik zo’n mooie uitspraak, hoewel ik nooit meer heb kunnen navragen wat hij nou precies bedoelde. Als gezinshuisouder leefde hij 24 uur per dag met deze jongeren, terwijl ik om 17.00 uur naar huis ging. Deze uitspraak is altijd blijven hangen. Als professional moet ik snappen hoe omvattend het is voor een gezinshuisouder om kinderen van andere ouders op te nemen.’

Wat vind je ervan dat dit onderzoek, dat gericht was op gezinshuisouders, breder wordt getrokken naar pleegzorg?

‘Ik denk dat de uitkomsten redelijk eenvoudig te vertalen zijn naar andere takken van de jeugdhulp. Het gaat erom dat de ouder de ouder is. Die gerichtheid op samenwerking en die welwillendheid zie je overal. Wat ik daarbij wel spannend vind: waar is de begrenzing? De op samenwerking gerichte houding heeft als doel om het kind gezond groot te brengen. Maar soms maak je situaties mee waar iedereen met de handen in het haar zit. Bijvoorbeeld als de ouders door verslavingsproblematiek een destructieve houding hebben. De houding van de plaatser blijft dan welwillend, maar er moet soms ook worden begrensd.’

Onder ouders en gezinshuisouders is er veel behoefte aan een tussenpersoon, zoals een voogd. Tegelijk hebben sommige mensen daar ook een negatieve ervaring mee, bijvoorbeeld door wisselingen van voogden of omdat ze vinden dat ze weinig kansen krijgen in een relatie.

‘In mijn ervaring voelde ik me zelf vaak een soort buffer. Een buffer tussen de gezinshuisouders en ouders of soms tussen de gezinshuisouders en het opgenomen kind. Regelmatig was

Herm Slotman

ik ook de boeman, als ik op basis van een rechterlijke uitspraak een kind uit de thuissituatie moest halen en onderbrengen in een pleeggezin of gezinshuis. De plaatser heeft dan een belangrijke rol om de ouder ruimte te geven, om te wennen aan alles wat er gebeurt. Tegelijk vond ik het als plaatser lastig om die samenwerking dan goed vorm te geven. Want je wilt die samenwerking tussen de gezinshuisouders en ouders vasthouden, dat is een enorm dynamische beweging.'

Is er, ondanks die lastige situaties, een welwillende

houding bij plaatsers om de samenwerking zo goed mogelijk vorm te geven?

'Die is er zeker. Bij vrijwillige uithuisplaatsing, dus als ouders er zelf voor kiezen en emotionele toestemming geven, heb je weer een hele andere situatie dan bij gedwongen uithuisplaatsing. Want in dat soort situaties is meer boosheid en onbegrip.

De welwillendheid om de samenwerking desondanks goed te laten slagen, is een grondhouding. Wat er ook gebeurt is. Dat de ouders van het kind hun stem altijd mogen laten horen.'

+SAMENWERKINGSPARTNERS

Dit driejarig onderzoeksproject is mede mogelijk gemaakt door gelden van

+COLOFON

Met dank aan Harmke Bergenhenegouwen, Yvonne Aartsen, Gé Haans en Herm Slotman.

Dit mini-magazine is verzonden aan deelnemers en geïnteresseerden van dit onderzoek, en relaties van de Christelijke Hogeschool Ede.

Voor vragen of verzoek om meer informatie kunt u contact opnemen via jeugdengazin@che.nl.

Dit mini-magazine is tot stand gekomen in het kader van het onderzoeksproject 'Jouw Gezin, Mijn Zorg?'. Deze uitgave is mogelijk gemaakt door het lectoraat Jeugd en Gezin van de Christelijke Hogeschool Ede.

Redactie en opmaak: Nicolette de Boer
Eindredactie: Martine Noordegraaf
Illustraties en ontwerp: Studio Vandaar

Juni 2020. Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.